

Radykalny rosyjski nacjonalizm: Struktury, idee, twarze

MOSKWA, CENTRUM SOVA, 2009

Moskiewskie centrum informacyjno-analityczne Sova opublikowało informator na temat radykalnego rosyjskiego nacjonalizmu. Informacje dotyczą sytuacji w roku 2008, ale mimo to warto je przybliżyć czytelnikom „NIGDY WIĘCEJ”. Pewne dezaktualizacje są poniekąd nieuniknione, ponieważ środowisko rosyjskich nacjonalistów ulega zmianom (niektóre grupy rozpadły się nawet w trakcie przygotowywania publikacji do druku), autorzy zapowiadają w przyszłości uzupełnienia wydawnictwa w miarę możliwości. Publikacja ta (w nakładzie 1000 egzemplarzy) została zaprezentowana w Moskwie i od razu wywołała wściekłość ze strony ugrupowań nacjonalistycznych. Pod adresem Centrum pojawiły się nawet groźby. Pomimo to na jego stronie internetowej (<http://xeno.sova-center.ru>) wciąż publikowane są aktualne dane o działalności niektórych spośród przedstawionych w informatorze grup, także tych, którym nieobca jest przemoc.

W słowie wstępnym współautorzy zbioru – wieloletnia pracownica Centrum Sova Galina Kożownikowa i młody naukowiec Anton Szechowcow – podkreślają, że termin „nacjonalizm” i „nacja” w Rosji, a przynajmniej wśród tamtejszych nacjonalistów, coraz bardziej nabiera charakteru etnicznego. A pojęcie „eticzności” często interpretuje się nie w kulturowym, a biologicznym sensie – jako „pokrewieństwo krwi”. Przy pracy nad zbiorem autorzy zwrócili uwagę właśnie na ową różnorodność nacjonalizmu. Jednocześnie stwierdzają, że nacjonalizm, nawet etniczny, nie musi oznaczać ksenofobii, rasizmu albo faszystyzmu, terminy te nie są synonimami. Jednak rozpatrywane w zbiorze organizacje nacjonalistyczne w tym czy innym stopniu podzielają i propagują poglądy ksenofobiczne i rasistowskie, a niektóre z nich można rzeczywiście nazwać faszystowskimi. „Ksenofobią” nazwać można wrogość wobec „innych”, wyróżnianych według kryteriów rasowych, etnicznych lub religijnych. Rozumienie „faszystyzmu” przyjęte przez autorów opiera się na koncepcji znanego badacza faszystyzmu Rogera Griffina, który opisuje faszystyzm „jako ideologię, nakierowaną na rewolucyjną odnowę, odrodzenie narodu albo rasy, ustanowienie nowego ładu, zbudowanego na podstawie etnicznie lub kulturowo jednolitego typu społeczeństwa”.

Termin „radykalny” stosuje się do opisu grup albo poszczególnych działaczy, którzy wykorzystują albo legitymizują ideowo motywowaną przemoc, propagują ksenofobię i dyskryminację. Metodologia autorów obejmuje badanie wydawnictw drukowanych i publikacji internetowych partii, wieloletnie obserwacje oraz wywiady.

W zbiorze składającym się z 410 stron, szczegółowo przedstawiono 37 organizacji w większym lub mniejszym stopniu bliskim ideom nacjonalizmu i ekstremizmu. Autorzy uwzględnili takie informacje, jak dane biograficzne liderów, struktura organizacji, ich polityczna historia, podstawowe elementy ich ideologii i retoryki, jaką rolę w ich ideologii odgrywa etniczność, religia, orientacja na imperium albo na państwo etnonarodowe, stosunek do aktualnego systemu politycznego, stosunek do orientacji ideologicznych – historycznych form faszystyzmu i nazizmu, idei **Czarnej**

Strony, „Nowej Prawicy” itd., dopuszczalność i propaganda przemocy, dyskryminacji i ksenofobii.

Autorzy informatora podzielili analizowane organizacje na trzy grupy. W skład pierwszej z nich włączono 19 organizacji działających na poziomie federalnym. W jej skład wchodzi m.in. najbardziej znane: **Ruch Przeciwko Nielegalnej Imigracji, Rodina – Kongres Rosyjskich Wspólnot, Rosyjski Marsz, pozostałości Rosyjskiej Jedności Narodowej (RNE), Związek Słowiański, Wielka Rosja** i inne.

W drugiej grupie przedstawiono 9 niewielkich organizacji, będących jednak przedmiotem szczególnego zainteresowania badawczego. Wśród nich znalazły się: **Rosyjskie Społeczeństwo Obywatelskie (sic!), Narodowi Bolszewicy bez Limonowa, Front Narodowo-Patriotyczny Pamięć, Rosyjska Prawda, Rosyjska Republika, Bractwo Północne** i inne.

Trzecia grupa to niektóre nacjonalistyczne organizacje albo grupy będące ideologicznymi sąsiadami wspomnianych wcześniej ruchów. Próbuje one wychodzić z niszy radykalnego etnonacjonalizmu, posługując się np. ideami ponadetnicznej imperializmu, nacjonalizmu prawostawnego, hasłami lewicowymi, a także włączając się w ideologiczny aparat władzy. W tej grupie opisano 9 organizacji, wśród których do najbardziej znanych należą **Eurazjatycki Związek Młodzieży, Instytut Narodowych Strategii, Liberalno-Demokratyczna Partia Rosji, Międzynarodowy Ruch Eurazjatycki, Partia Narodowo-Bolszewicka** itp.

Podobny informator po raz pierwszy pojawił się w Rosji w druku. Warto wspomnieć, że jednym z głównych celów zbioru, według samych autorów, było rozwianie niektórych mitów o rosyjskim ruchu nacjonalistycznym, który wyszedł z podziemia i zaczął przyciągać uwagę badaczy w końcu lat 80. Ruch ten przeszedł kilka etapów i jego stan dzisiejszy różni się znacznie od tego, czym był w latach 90. Jednak w mediach do dzisiaj dominuje opinia, jakoby głównymi organizacjami nacjonalistycznymi pozostawała Rosyjska Jedność Narodowa i narodowi bolszewicy. Dziś takich partii jest dużo więcej i autorzy zbioru konstatują tendencję wzrostu ich liczby, a także wzrost liczby aktów przemocy z ich strony. Dostrzegalna jest tendencja, zgodnie z którą rosnąca część społeczeństwa zaczyna podzielać ich poglądy (spektrum grup nacjonalistycznych okazuje się tak szerokie, że każdy znajdzie coś dla siebie). A niektóre z tych partii, na przykład Rodina, zyskują popularność wśród wyborców, w jakimś stopniu popierane są przez władzę i współpracują z nimi.

Informator jest interesujący dla badaczy rosyjskiego nacjonalizmu, ale nie tylko – także dla dziennikarzy, politologów i po prostu dla tych, których interesuje Europa Wschodnia jako taka. Działalność niektórych spośród przedstawionych w zbiorze organizacji wykracza poza granice Rosji (na przykład Międzynarodowego Ruchu Eurazjatyckiego albo Partii Liberalno-Demokratycznej), mają one wpływy, a nawet swoje oddziały w innych krajach postsowieckich.

NATALIA SINEJEVA-PANKOWSKA

Niestety, przy przygotowywaniu tego numeru „NIGDY WIĘCEJ” dotarła do nas smutna wiadomość, że niedawno zmarła jedna z głównych autorek tego zbioru – Galina Kożownikowa (16.03.1974-05.03.2011). Galina była jedną z najwybitniejszych badawczyń ksenofobii i nacjonalizmu w Rosji, od wielu lat zajmowała się prawami człowieka w Rosji. Była autorką wielu publikacji na ten temat. Współzałożycielka Centrum Sova. Bardzo często bywała w Warszawie.

NSP